

Wijziging van de onteigeningswet

MEMORIE VAN TOELICHTING

Nr. 5

§ 1. Algemene beschouwing

Zoals in de memorie van toelichting op de ontworpen Ontgrondingenwet reeds uitvoerig is uiteengezet, vereist de snelle ontwikkeling van de maatschappij, waarin de behoefte aan oppervlakedelfstoffen voor openbare werken, industriële en commerciële doeleinden voortdurend toeneemt en de technische mogelijkheden om de ontgrondingen te intensiveren gestadig groeien, wettelijke maatregelen, ten einde te verzekeren, dat de schade, die in het algemeen door het onttrekken van specie aan de bodem ontstaat, een zo min mogelijk blijvend karakter draagt.

Ingevolge de bepalingen van de Ontgrondingenwet zal een vergunning tot ontgroning dan ook in het algemeen slechts worden verleend onder voorwaarde dat de terreinen na gehele of gedeeltelijke voltooiing van de ontgroning door de ontgronder worden gebracht in een bepaalde met het oog op de belangen van landbouw, waterstaat, natuurbescherming enz. voorgeschreven toestand. Als gevolg hiervan zullen in vele gevallen de ontgrondingen niet op de voor de ondernemers meest voordelige wijze kunnen worden verricht en zal vaak niet alle in de grond aanwezige, voor het doel der ontgroning benodigde, specie aan de bodem kunnen worden onttrokken. Wil de ontgronder geen ernstige risico's lopen, dan zal hij, voordat hij een aanvang maakt met de ontgroning, zeker moeten zijn, dat hij de gestelde voorwaarden kan nakomen. Deze zekerheid zal, in het bijzonder voor een steenfabrikant, pas dan bestaan, wanneer hij kan beschikken over het complex gronden, waarvan zijn bedrijf in de loop van de reeks jaren, waarin moet worden geproduceerd, achtereenvolgens de benodigde grondstoffen zal moeten betrekken. Dit is het geval, wanneer de ontgronder het complex in eigendom heeft verkregen dan wel met alle eigenaren van de daarbinnen gelegen gronden tot overeenstemming is gekomen over de ontgroning van hun terreinen op het moment, waarop deze ten behoeve van de grondstofvoorziening van het bedrijf in exploitatie moeten worden genomen. De mogelijkheid bestaat dat zolang nog slechts één eigenaar van een binnen een voorgenomen ontgroning vallend perceel niet bereid is tot medewerking, het voor een ontgronder niet verantwoord is een aanvang te maken met de ontgroning. De steen- of dakpannenfabriek zou immers de kans lopen, dat haar grondstoffenvoorziening ontijdig zou worden afgesneden, indien bij voorbeeld de afwatering van ontgronde percelen door de nabijheid van een stuk grond, dat door de eigenaar niet voor afgraving wordt afgegeven, niet zou kunnen worden geregeld, zoals voorgeschreven in de vergunning tot ontgroning.

Zelfs indien de grondeigenaar principieel niet ongenegen is zijn medewerking aan de ontgroning te verlenen, dan nog kan de ontgronder zich voor onaantoonbare consequenties gesteld zien. Volgens de procedure van de Ontgrondingenwet wordt van de aanvraag van de vergunning tot ontgroning in het openbaar kennis gegeven. De eigenaren van de bij de ontgroning betrokken percelen kunnen zich derhalve van tevoren op de hoogte stellen van de plannen van de ontgronder en van de voorwaarden, waaronder de vergunning is verleend. Zij zouden, zich ter dege bewust van de sleutelpositie, die zij in-

nemen, hun medewerking afhankelijk kunnen stellen van de vervulling van exorbitante eisen.

Modernisering, uitbreiding en zeker de nieuwe vestiging van steen- en dakpannenfabrieken zouden in verschillende gevallen min of meer speculatieve aangelegenheden worden. Ten einde te voorkomen, dat een en ander zou leiden tot het ontstaan van een tekort in de behoeftevoorziening, zal de mogelijkheid moeten bestaan, dat de terreinen, ten aanzien waarvan een in het algemeen belang van de grondstoffenvoorziening gewenste en overigens toelaatbare, ontgroning is voorgenomen, omstreeks het tijdstip waarop het benodigde bodemmateriaal moet worden verkregen, ook inderdaad ter beschikking van de ontgronder kunnen komen.

Deze mogelijkheid is in beginsel voorhanden bij toepassing van de procedure voor onteigening in gewone gevallen (titel I van de onteigeningswet). Deze z.g. nuts-wet-procedure is evenwel voor het gestelde doel te omslachtig en te tijdrovend.

Een van de voorwaarden, die, uit landbouwkundig oogpunt, ter voorkoming en beperking van schade vaak aan de vergunningen tot ontgroning zullen moeten worden verbonden, is namelijk, dat de ontgrondingen van de daarvoor in aanmerking komende percelen systematisch zullen plaatshebben. In het verleden toch is gebleken dat bij niet systematisch afgraven van grondcomplexen de exploitatie van de daarin gelegen niet-ontgronde percelen veelal werd bemoeilijkt, terwijl de produktiviteit benadeeld werd door verdroging der randen. Het weer in cultuur brengen der ontgronde percelen was dan vaak onmogelijk wegens afwateringsmoeilijkheden, die niet of slechts met hoge kosten konden worden opgeheven.

In verband met de lange wisselende tijdsduur, die de totstandkoming van een wet tot verklaring van het algemeen nut vordert, zou van een steeds tijdig totstandkomen van de mogelijkheid voor de ontgronder om de betreffende percelen in exploitatie te nemen geen sprake kunnen zijn. Van de ontgronders zou derhalve dikwijls niet in redelijkheid kunnen worden gevergd, dat zij de afgraving op systematische wijze laten verlopen, zodat bij de beslissing omtrent aanvragen om vergunning voor het uitvoeren van ontgrondingen aan de belangen, die met de ontgrondingen worden gediend, niet zou worden tegemoetgekomen met het oog op het belang van het behoud van cultuurgrond of omgekeerd het landbouwbelang ten behoeve van de belangen der industrie zou worden opzij gezet. De met de Ontgrondingenwet beoogde behartiging van alle bij de ontgrondingen betrokken belangen zou niet steeds de achtergrond van de beslissingen kunnen zijn, ten nadele zowel van de belangen, die daarmede worden gediend, als van de belangen, die daarvan in het algemeen schade ondervinden. Het is dus niet goed mogelijk door toepassing van de procedure voor onteigening in gewone gevallen het gestelde doel te bereiken. Evenals ten aanzien van andere onderwerpen van evident algemeen nut worden vervangen door een Koninklijk besluit van dezelfde strekking.

In verband hiermede hebben de ondergetekenden het onderhavige wetsontwerp opgesteld, waarbij een afzonderlijke titel betreffende de onteigening van onroerende zaken in het belang van de winning van oppervlakedelfstoffen aan de onteige-

ningswet wordt toegevoegd. Hierdoor zal het mogelijk zijn de nodige snelheid van aanpassing aan wisselende omstandigheden te bereiken, zonder dat daarbij het algemeen belang in het gedrang komt.

De onteigening zal geschieden ten name van het Rijk of van de provincie.

Het ligt in de bedoeling de onteigende grond, b.v. door verkoop onder voorbehoud van het recht van wederinkoop op het tijdstip, waarop de ontgronding is voltooid, of door het sluiten van ontgrondingsovereenkomsten, ter beschikking van de ontgronders te doen komen. Een dergelijke methode zal veelal ook uit landbouwkundig oogpunt aanbeveling verdienen, omdat op die wijze, nadat de ontgronding overeenkomstig de gestelde voorwaarden is voltooid, eenvoudiger en doelmatiger een eventuele nieuwe kavelindeling tot stand zal kunnen worden gebracht en de grond alsdan in daarvoor geëigende gevallen te koop kan worden aangeboden, waarbij de oorspronkelijke eigenaar het recht van voorkeur kan gegeven worden.

§ II. De artikelen

Artikel I

Het spreekt vanzelf, dat alleen kan worden onteigend ten behoeve van de winning van oppervlaktedelfstoffen, die van betekenis zijn voor de nationale economie. Van onteigening zal, zoals in par. I werd opgemerkt, slechts sprake kunnen zijn, wanneer de vergunning tot ontgronding is verleend.

Voor de wijze, waarop het Koninklijk besluit tot stand zal komen, is aansluiting gezocht bij de bestaande procedures in soortgelijke gevallen.

Artikel II

Titel IIIb van de onteigeningswet kan vervallen, nu onteigening in het belang van de turf- en bruinkoolvoorziening zo nodig volgens de bij dit wetsontwerp voorgestelde procedure zal kunnen plaatshebben.

Artikel III

Het ligt in de bedoeling deze wet tegelijk met de Ontgrondingenwet en de wet tot aanvulling van de Rivierenwet in werking te doen treden.

De Minister van Verkeer en Waterstaat,

H. A. KORTHALS.

De Minister van Justitie,

A. C. W. BEERMAN.

De Minister van Economische Zaken,

J. W. DE POUS.